

Nika Potinkara, Ulla Savolainen ja Elo-Hanna Seljamaa

Nika Potinkara, FT, tutkija,
Helsingin yliopisto

Ulla Savolainen, dosentti,
yliopistonlehtori, Helsingin
yliopisto

Elo-Hanna Seljamaa, PhD,
apulaisprofessori, Tarton
yliopisto

MUISTIKULTTUURIEN VÄLISSÄ

Inkerinsuomalaisuus *Näkemiin* *Neuvostoliitto* -elokuvassa ja sen ylirajaisessa vastaanotossa

Vuonna 2020 sai ensi-iltansa virolais-suomalaisena yhteistuotantona valmistunut draamakomedia Näkemiin Neuvostoliitto, jonka päähenkilöt ja käsikirjoittaja-ohjaaja Lauri Randla ovat taustaltaan inkerinsuomalaisia. Tässä artikkelissa tarkastelemme elokuvaa ja sen ylirajaista vastaanottoa suhteessa Viron ja Suomen toisistaan poikkeaviin muistikulttuureihin. Keskitymme elokuvaan tapoihin muistaa inkerinsuomalaisten menneisyyttä ja analysoimme, miten elokuvaan inkeriläisyyttä julkisuudessa tulkittiin. Tavoitteemme on hahmottaa, millaisia tulkintoja elokuvan kuvaamasta menneisyydestä Viron ja Suomen erilaiset kontekstit yhtäältä mahdollistavat ja toisaalta sivouuttavat. Artikkelissamme esitämme, että inkerinsuomalaisuuden ylirajaisen muistin sijaan elokuvaan vastaanotto heijastelee pikemminkin kansallisia muistiprosesseja, jotka mahdollistivat toisistaan poikkeavia tulkintoja ja muistamisen malleja.

1 Helsingin yliopiston rahoittama kolmivuotinen tutkimushanke "Transnational Memory Cultures of Ingrian Finns: A Comparative Perspective on the Dynamics of Personal and Cultural Remembrance" (2020–2022, PI: Ulla Savolainen) ja Koneen Säätiön rahoittama tutkimushanke "Kohti muistin ekologiaa: Mediat, modaliteetit ja toimijuudet inkerinsuomalaisten menneisyyksien rakentamisessa" (2021–2025, PI: Ulla Savolainen). Tämä artikkeli on osa kyseisiä tutkimushankkeita.

Olemme kahdessa tutkimushankkeessa¹ perehtyneet inkerinsuomalaisten ylirajaisiin muistikulttuureihin Suomessa, Virossa ja Ruotsissa. Hankkeissa on tutkittu muistelmakirjallisuutta ja muistelukerrontaa, kartoitettu arkistoaineistoja, tehty etnografiaa sekä analysoitu museonäyttelyä. Toisen hankkeen käynnistymisen aikaan ilmestyi elokuva *Näkemiin Neuvostoliitto*, jota Suomen mediassa luonnehdittiin ensimmäiseksi pitkäksi inkerinsuomalaiseksi elokuvaksi. Kiinnostuimme siitä, kuinka elokuva representoi – muistaa – inkerinsuomalaisten menneisyyttä ja miten elokuvan menneisyyskatsetta on julkisuudessa tulkittu. Sekä Viron että Suomen markkinoille suunnattu elokuva tarjosi mahdollisuuden kulttuurisen muistitutkimuksen kentällä varsin vähän tehtyyn ylirajaiseen vastaanottotutkimukseen, ja samalla sitä saattoi lähestyä suhteessa Suomessa viime vuosina virinneeseen uudenlaiseen kiinnostukseen inkerinsuomalaisten menneisyyksiä kohtaan.

Elokuvan keskushenkilö on neuvosto-Viroon 1980-luvun alussa syntyvä Johannes, jonka elämää elokuva seuraa vuoteen 1991 asti. Varhaislapsuudessaan Johannes asuu isovanhempiensa kanssa suljetussa uraanjalostamokaupungissa. Hänen Tallinnassa opiskeleva äitinsä Johanna suunnittelee ottavansa

pojan myöhemmin luokseen, mutta Johannekselle tapahtuneen säteilyonnettomuuden ja äidin asiasta nostaman metelin seurauksena Tallinnaan joutuukin muuttamaan koko perhe. Siellä Johannes aloittaa venäjänkielisen koulun ja tutustuu tšetšeenisaruksiin Gennadiin ja Veraan, joiden naapurista perhe saa uuden asunnon. Johanneksen lapsuutta leimaavat vapautta kaipaavan äidin ja neuvostoideologiaan sitoutuneen isoäidin väliset kiistat sekä suurimman osan ajasta muualla olevan äidin kaipuu – Tallinnassakin Johannes joutuu eroon äidistään, sillä tämä lähtee Suomeen töihin. Vähitellen heräävät myös romanttiset ja seksuaaliset tunteet, kun Johannes rakastuu Veraan. Katkonaisen tapahtumaketjun nivoo yhteen juonenkäänteitä paikoin kommentoiva ja selittävä, varttuneelle Johannekselle kuuluva kertojaääni. Usein ironiseen sävyyn puhuva kertojaääni, joka on myös DDR:stä ja Saksan jälleenyhdistymisestä kertovissa elokuvissa toistuva tyylikeino (ks. esim. Enns 2007; Hodgin 2004; Frey 2013; Kapczynski 2007), tuo elokuvaan jälkiviisaan aikuisen näkökulman ja paikantaa muun kerronnan menneisyyteen.

Elokuva on tulkittavissa nuoren pojan kasvukertomukseksi, mutta Johanneksen tarinan ohella se valottaa Neuvostoliiton viimeisiä vuosia ja Viron yhteiskunnallista murrosta: juoneen on kudottu mukaan esimerkiksi Afganistanin sota sekä Moskovassa elokuussa 1991 tapahtunut vallankaappaus, jonka jälkeen Viro itsenäistyi uudelleen. Elokuvan lopussa Johannes lähtee äitinsä kanssa Suomeen juuri ennen Viron uudelleenitsenäistymistä – Neuvostoliitto jää siis taakse sekä maantieteellisessä että historiallisessa mielessä. Tähän kaksinkertaiseen siirtymään viittaa myös elokuvan nimi, vaikkakin sen suomenkieliseen versioon on kenties alkusoinnun vuoksi valikoitunut jälleennäkemiseen ja paluuseen viittaava sana ”näkemiin” lähtemisen ja eron lopullisuutta painottavan hyvästi-sanan sijaan. Viroksi elokuvan nimi on *Hüvasti, NSVL*.

Näkemiin Neuvostoliitto -elokuvalla on yhtymäkohtia muihin sosialistiseen Itä- ja Keski-Eurooppaan sijoittuviin komedioihin (esim. Hodgin 2004; Reifová 2018). Jo sen nimi sisältää alleviivatun selvän intertekstuaalisen viittauksen saksalaisen Wolfgang Beckerin *Good Bye Lenin!* -elokuvaan (2003). Molemmat

Kuva 1. Johanneksen perhe muuttaa suljetusta uraanijalostamokaupungista Tallinaan. Kuva: Exitfilm 2019.

elokuvat rakentuvat pojan ja äidin suhteen ympärille ja molemmissa juoni kulkee yhtäältä perhetasolla ja toisaalta yhteiskunnallisella tasolla. Esimerkiksi tšekkiläisten elokuvien (esim. Ptáček 2018) tapaan Randlan ja Beckerin elokuvissakin kuvataan arkea ja perhe-elämää lapsen tai nuoren näkökulmasta, mikä oikeuttaa valikoivan tavan muistaa ja esittää menneisyyttä. *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvan voi myös nähdä osana absurdin komediallisuuden jatkumoa.

Tässä artikkelissa tarkastelemme sekä elokuvan tapoja muistaa menneisyyttä että elokuvan yllirajaista vastaanottoa suhteessa 2020-luvun taitteen muistikulttuureihin Virossa ja Suomessa. Historiallisena elokuvana *Näkemiin Neuvostoliitto* muistaa perestroikan ajan Viroa päähenkilönsä Johanneksen näkökulmasta – kertojaäänänen synnyttämän ajallisen kaksitasoisuuden kautta. Elokuvaan kuitenkin kytkeytyy toinenkin muistamisen taso, sillä Johanneksen tarina pohjautuu löyhästi käsikirjoittaja-ohjaaja Lauri Randlan (s. 1981) omiin lapsuusmuistoihin: Randlan ja elokuvan Johanneksen elämän yhtymäkohtia ovat muiden muassa keskosena syntyminen, suljetussa kaupungissa asuneet inkerinsuomalaiset isovanhemmat, radioaktiivisessa vedessä uimista seurannut säteilymyrkytys ja muutto Suomeen 1990-luvun alussa. Randlan taustaa käsiteltiinkin elokuvasta uutisoinnin yhteydessä sekä Suomen että Viron mediassa.

Analyysissämme kiinnitämme huomiota siihen, miten inkerinsuomalaisuutta elokuvassa representoidaan ja millaisiin inkeriläisten historiaan liittyviin prosesseihin siinä viitataan. Lisäksi tarkastelemme sitä, kuinka elokuva Suomen ja Viron mediassa otettiin vastaan ja miten sen inkeriläiskuvausta julkisuudessa tulkittiin. Artikkelimme kiinnittyy erityisesti kulttuurisen muistitutumuksen piirissä hiljattain vahvistuneeseen yllirajaisen vastaanoton tutkimukseen (esim. Sindbæk Andersen & Törnquist-Plewa 2017; Laanes 2021). Yllirajaisen muistin näkökulma merkitsee artikkelissamme ennen kaikkea elokuvan virolaisen ja suomalaisen vastaanoton analysointia ja sen pohtimista, missä määrin vastaanotto heijastelee yhtäältä inkerinsuomalaisuuden yllirajaista muistia ja toisaalta kansallisista muistikulttuureista nousevia tulkintoja.

Tarkastelemme elokuvan mediavastaanottoa käyttäen aineistona elokuvan valmistumiseen ja Randlan taustaan liittyviä uutisjuttuja, Randlan mediahaastatteluja sekä journalistisia elokuva-arvioita (journalistisesta elokuvakritiikistä ks. Lehtisalo 2009; Hietala 2012). Suomesta olemme sisällyttäneet aineistoomme *Helsingin Sanomien* uutisjutun ja elokuva-arvion sekä kaikki Googlehakujen avulla löytämämme verkosta vapaasti saatavilla olleet uutisjutut ja arviot, joita on julkaistu lähinnä lehtien verkkoversioissa ja elokuva-aiheisilla sivustoilla. Aineistoomme sisältyy kaikkiaan 22 suomen- tai ruotsinkielistä elokuva-arviota, neljä suomalaista lehtijuttua sekä kaksi Randlan haastattelua Ylen ohjelmissa. Virosta löysimme 16 lehdissä ja elokuva-aiheisilla sivustoilla ilmestynyttä arviota ja elokuvaan liittyvää uutisjuttua, jotka kaikki sisältyvät aineistoomme. Virolaisaineistossa on mukana myös kolme Randlan lehtihaastattelua sekä elokuvan kuvaajan Elen Lotmanin haastattelu.

Tarkastelemamme elokuvakritiikit ovat muiden nykyään julkaistavien journalististen elokuva-arvioiden tapaan suhteellisen lyhyitä, yleensä pikemminkin elokuvan esittelyjä ja suppeita juonikuvauksia kuin syvällisiä analyysejä. Mediatutkija Mari Maasilan (2009, 28) mukaan journalistiset elokuva-arviot tyypillisesti kirjoitetaan varsin nopeasti elokuvan katsomisen jälkeen, elokuvan aiheeseen ja taustoihin tarkemmin perehtymättä, ja jotkut aineistomme arvioista peilaavatkin varsin vahvasti elokuvan markkinointimateriaaleja. Tekstilajista toiseen lainautuvia luonnehdintoja jäljittääksemme

hyödynnämme aineistona paitsi arvioita ja uutisjuttuja myös elokuvan lyhyen julkisen synopsiksen suomen- ja vironkielistä versiota.

Seuraavassa luvussa sijoitamme artikkelimme kulttuurisen muistitutkimuksen kentälle ja käsittelemme elokuvan suhdetta ylijärjestyneeseen kulttuuriseen muistiin. Ensimmäisessä analyysiluvussa taustoitamme aihetta tarkastelemalla lyhyesti inkerinsuomalaisen historian ja käsittelemme sitten elokuvan tarjoamia inkerinsuomalaisuuden representaatioita sekä ”laulavan vallankumouksen” ajan etnisten jännitteiden kuvausta. Tämän jälkeen analysoimme sitä, millaista mediakeskustelua elokuvan ympärillä käytiin ja miten elokuvan inkerinsuomalaisuutta ja uudelleen itsenäistyvän Viron kuvausta elokuva-arvioissa tulkittiin. Lopuksi tarkastelemme kokoavasti elokuvan inkeriläiskuvausta ja sen ylijärjestyneeseen vastaanottoon suhteessa Suomen ja Viron toisistaan poikkeaviin muistikulttuureihin.

Muisti, elokuva ja vastaanotto

Artikkelimme näkökulma kytkeytyy kulttuurisen muistitutkimuksen piirissä käytyihin keskusteluihin ylijärjestyneestä muistista (*transnational/transcultural memory*; esim. Bond & Rapson 2014; Crownshaw 2013; Erll & Rigney 2018; elokuvasta ja muistista esim. Grainge 2003; Landsberg 2004; Erll 2008; Brunow 2015). Ylijärjestyneellä muistilla viitataan kansallisvaltioiden rajat ylittäviin muistamiseen eli menneisyyden merkityksellistämisen prosesseihin. Käsitteen avulla tutkijat ovat pyrkineet haastamaan kansallisen kehyksen luonnollistettua asemaa muistin tarkastelussa (De Cesari & Rigney 2014, 3–7). Kulttuurisessa muistitutkimuksessa muisti ymmärretään lähtökohtaisesti valikoivana ja dynaamisena välittymisen prosessina, johon vaikuttaa muun muassa muistamisen media (esim. Sturken 1997; van Dijck 2007). Historiallisen tapahtuman tai kokemuksen muuntuminen kollektiivisesti muistettavaksi edellyttää sen välittymistä toistuvien (uudelleen)tulkintojen kautta (esim. Erll & Rigney 2009). Ann Rigneyn (2005) teorian mukaan muistikulttuurissa on samanaikaisesti käytettävissä vain rajattu määrä jaettuja muistamisen malleja. Yhtäältä tämä niukkuus houkuttelee yhä uusia muistoja tulkittaviksi saatavilla olevien mallien kautta ja toisaalta se muuntaa moninaisten kokemusten representaatioita keskenään samankaltaisiksi. Myös muistamisen mallit muuntuvat tässä prosessissa. Esimerkiksi ylijärjestyneen identifiointia ja universaaleja ihmisoikeuksia kansallisen viitekehyksen sijaan painottavaa holokaustin muistia on muistitutkimuksen piirissä pidetty merkittävänä kulttuurisena mallina, ”kosmopoliittisen muistin” ikonina, joka on vaikuttanut vaikeiden menneisyyksien muistamisen tapoihin globaalisti (Levy & Sznajder 2002; myös Cento Bull & Hansen 2016, 391–393).

Jaetut muistamisen mallit eivät valikoidu mekaanisesti tai sattumanvaraisesti, vaan menneisyyden tapahtumat ja eri mediat tuottavat muistamista keskenään erilaisin ja tilannekohtaisin tavoin. Elokuva on luonnehdittu erityisen vaikutusvaltaiseksi muistin mediaksi, joka menneisyyden tapahtumia kerronnallistaessaan ja visualisoidessaan muovaa ihmisten mielikuvia niistä (Erll 2012, 232; ks. myös Rosenstone 2018; Viron käsittelystä suomalaisissa elokuvissa ks. Taavetti 2022). Elokuvat ovat osa julkista diskurssia, mutta voivat myös tuoda esiin vallitsevasta historiankertomuksesta poikkeavia henkilökohtaisia kokemuksia (Prager 2010). Vaikka erityisesti television roolia on pidetty keskeisenä kansallisen muistin ja siihen liittyvien tunteiden tuottamisessa (esim. Pajala 2012; Koivunen 2016), audiovisuaalisten medioiden

ja tiedonvälityksen uudenlainen globalisoituminen on toisaalta yhdistetty ylirajaisen muistin syntymiseen. Niiden on nähty vaikuttaneen merkittävästi etenkin holokaustin nousuun ylirajaisesti muistettavaksi (esim. Levy & Sznajder 2002, 95–97).

Toisinaan ylirajaiseen muistiin on suhtauduttu muistitutkimuksen piirissä hyvinkin toiveikkaasti (esim. Levy & Sznajder 2002; Rothberg 2009). Alison Landsberg (2004) on kuvannut *proteesimuistin* (*prosthetic memory*) käsitteen kautta elokuvan ja television potentiaalia lisätä empatiaa erilaisten ihmisten ja ryhmien välille synnyttämällä ihmisissä kokemuksia ja muistoja menneisyyksistä, joita he itse eivät ole kokeneet. Toisaalta on esitetty myös kriittisiä analyysejä esimerkiksi holokaustin muistamisen ylirajaisuudesta ja vaikutusvaltaisuudesta Itä-Euroopan kontekstissa (esim. Zombory 2017; Subotić 2019). Eneken Laanes on huomauttanut, että kulttuurisen muistitutkimuksen piirissä on usein suhtauduttu liian optimisesti taiteen mahdollisuuksiin synnyttää ylirajaista samastuttavuutta ”toisten” muistoihin tutkimatta riittävästi teosten vaikutusta paikallistasoilla. Analyysissään kirjailija Sofi Oksasen *Puhdistus*-teoksen ylirajaisesta vastaanotosta Laanes esittää, että ylirajaisen muistin eritasoisten vaikutusten ja siihen liittyvien eettisten ulottuvuuksien ymmärtämiseksi on tärkeää pureutua syvällisemmin ja eritellymmin teosten paikalliseen ja kansainväliseen vastaanottoon arvioiden ja mediakirjoittelun kautta. (Laanes 2021, 47.) Vastaanoton analyysi on kulttuurisen muistitutkimuksen piirissä ylipäättään jäänyt riittämättömäksi (Törnquist-Plewa et al. 2017, 4).

Artikkelimme kytkeytyy näihin keskusteluihin taiteen mahdollisuuksista välittää muistia. Analysoidessamme *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvan ylirajaista vastaanottoa hyödynnämme *muistitarjouman* (*mnemonic affordance*) teoreettista käsitettä (Zolkos 2017, 213–214; Savolainen 2021, 911; 2023), joka viittaa objektin potentiaaliin synnyttää muistamista tietyssä kontekstissa ja suhteessa muihin toimijoihin. Muistitarjouma ei toisin sanoen paikannu elokuvaan eikä elokuvan vastaanottajaan, vaan muistaminen syntyy aina näiden vuorovaikutuksessa. Muistitarjouman käsitteen avulla on mahdollista teoretisoida ja problematisoida kulttuurituotteisiin liittyviä ylirajaisia kulttuurisen muistin prosesseja ja niihin vaikuttavia kontekstuaalisia seikkoja; sen kautta voimme siis kuvata *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvan mahdollisuuksia tuottaa ja kanavoida muistamista eri maissa.

Käyttämämme aineisto tarjoaa ennen kaikkea kansallisia valtaväestöjä edustavien toimittajien ja kriitikoiden näkökulmia ylirajaisen vähemmistön menneisyyden representaatioon. Vaikka aineistoomme sisältyvät myös inkerinsuomalaisissa lehdissä ja inkeriläisen kulttuurijärjestön sivustolla julkaistut arviot, emme ole voineet aineiston pohjalta tarkastella sitä, miten *Näkemiin Neuvostoliitto* on inkerinsuomalaisissa yhteisöissä laajemmin otettu vastaan. Emme myöskään ole tutkineet suomalaisen tai virolaisen suuren yleisön tulkintoja elokuvasta. Tarkastelemamme aineiston ei voi katsoa suoraan heijastavan eri maissa vallitsevia muistikulttuureja, mutta oletamme sen kuitenkin tarjoavan vihjeitä niistä diskursseista ja muistamisen tavoista, jotka viime vuosina ovat kytkeytyneet menneisyyksien ja niihin liittyvien kokemusten julkiseen käsittelyyn Suomessa ja Virossa.

Näkymätön inkeriläisyys?

Tässä luvussa tarkastelemme *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvan tapaa kuvata inkerinsuomalaisuutta. Inkerinsuomalaisiksi tai inkeriläisiksi on Suomessa nimitetty Pietarin kaupunkia ympäröivän alueen – historiallisen Inkerinmaan – suomenkielisiä asukkaita, jotka Neuvostoliitossa luokiteltiin kansallisuudeltaan suomalaisiksi. Stalinin hallintokaudella kymmeniätuhansia inkerinsuomalaisia vangittiin, karkotettiin kauaksi kodeistaan tai teloitettiin, ja karkotetuksi joutui 1930-luvulla myös *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvan käsikirjoittaja–ohjaaja Lauri Randlan isoäidin isä. Kun Saksa oli toisen maailmansodan aikana miehittänyt osan Inkerinmaasta, Randlan isoäidin kotikylään tulleet SS-joukot toimittivat isoäidin sekä tämän äidin ja sisaren oletetun venäläisyyden vuoksi karanteenileirille Auschwitziin, josta nämä päätyivät pakkotyöhön Saksaan. Myöhemmin he pääsivät Suomeen, jonne miehityltä ja pakkoevakuoidulta Inkerinmaalta siirrettiin inkerinsuomalaisia, inkerikkoja ja vatjalaisia vuosina 1943–1944. Sodan päätyttyä perhe useimpien Inkerinmaalta siirrettyjen tavoin palasi Neuvostoliittoon. (*Flinkkilä & Tastula –kohtaamisia* 21.3.2020; *Kulttuuriykkönen* 21.7.2020.) Siirtoväestöä houkuteltiin palaamaan muun muassa lupauksilla takaisin kotiin pääsemisestä, mutta todellisuudessa Suomesta palanneet inkeriläiset eivät päässeet kotiseudulleen vaan joutuivat muualle Neuvostoliittoon (ks. esim. Nevalainen 1990, 285–290; Flink 2010, 164–165). Näin kävi myös Randlan isoäidin perheelle (*Flinkkilä & Tastula –kohtaamisia* 21.3.2020).

Koska Inkerinmaalle palaamista ei sallittu, merkittävä osa inkerinsuomalaisista muutti myöhemmin entisen kotiseutunsa läheisyyteen neuvosto-Karjalaan tai neuvosto-Viroon. Heidän jälkeläisensä sulautuivat ainakin näennäisesti venäläiseen tai virolaiseen valtaväestöön, ja vasta *glasnostin* aikana 1980-luvun loppupuolella syntyi inkerinsuomalaisten etninen revitalisaa-tioliike (ks. esim. Nevalainen 1991, 292–296; Schultz & Flink 2013). Samoihin aikoihin matkustaminen rautaesiripun taakse helpottui. Pieni määrä inkeriläisiä oli jo saapunut Suomeen, kun presidentti Mauno Koivisto huhtikuussa 1990 televisiohaastattelussa määritteli, että 1600-luvulla Savosta ja Karjalasta Inkerinmaalle muuttaneista suomalaisista polveutuviin inkeriläisiin soveltuvat ”takaisinmuuttajien” kriteerit. Tämän jälkeen Neuvostoliiton suomalais-taustaisille ihmisille ja heidän perheenjäsenilleen annettiin mahdollisuus hakeutua Suomeen paluumuuttajan statuksella. Paluumuutto-ohjelman taustoista on esitetty monia tulkintoja (esim. Kaisalmi 2018); tuoreimman tutkimuksen mukaan inkeriläisten muuton salliminen ja tukeminen mahdollistivat sen, ettei Suomen tarvinnut ottaa kantaa Neuvostoliitossa asuvien inkeriläisten autonomiavaatimuksiin, jotka perustuivat vuonna 1920 tehtyyn Tarton rauhansopimukseen (Häikiö 2022; ks. myös Raudalainen 2014, 450–453). Seuraavien parin vuosikymmenen aikana maahan saapui noin 30 000 ihmistä Venäjältä ja Virossa. Neuvosto-Virossa syntynyt Lauri Randla perheineen muutti Suomeen paluumuuton alkuvaiheessa vuonna 1991.

Näkemiin Neuvostoliitto -elokuvassa inkerinsuomalaisten aiempi historia jää viitteelliseksi. Elokuvan perheen voi olettaa päätyneen Viroon Stalinin hallintokauteen ja toiseen maailmansotaan liittyneiden prosessien seurauksena, mutta perheen menneisyyttä ei elokuvassa käsitellä eikä vainon, karkotusten, väestönsiirtojen, uudelleenasettamisen tai Viroon hakeutumisen teemoja nosteta esiin. Inkerinsuomalaisten vaikeaan historiaan viitataan vain ohimennen kohtauksessa, jossa Johanneksen isoisä lohduttaa Moskovan vallankaappauksen pelästyttämää vaimoaan sanomalla, että he ovat selvinneet Leninistä,

Stalinista ja suuresta isänmaallisesta sodasta, joten tulevat selviämään tästäkin. Isovanhempien pyrkimyksen sopeutua neuvostovaltaan voi kuitenkin tulkita mahdollisesti heijastavan aiemmin koettuja vaikeuksia – Randlan mukaan hänen oma isoäitinsä koki Neuvostoliiton pelottavana järjestelmänä, jota ei voi haastaa (*Kulttuuriykkönen* 21.7.2020).

Inkerinsuomalaisen ”paluumuutto” Suomeen elokuvassa sen sijaan tuodaan esiin. Radiosta kuullaan pätkä Mauno Koiviston kuuluisaa haastattelulausuntoa, ja seuraavassa kohtauksessa Johanneksen äiti Johanna istuu hermostuneena toimistossa keskustelemassa virkailijan kanssa. Virkailija viittaa Koiviston puheeseen ja kysyy, onko Johannallakin paluumuutto mielessä. Johanna selittää menevänsä Suomeen vain töihin, ja virkailija järjestää matkustusluvan sillä ehdolla, että Johanna maksaa hänelle neljänneksen tuloistaan ja lähtee rautaesiripun taakse ilman poikaansa. Myöhemmin Johanna palaa Tallinnaan tuoden tuliaisina ihmeellisiä länsituotteita, joiden ansiosta Johanneksesta tulee koulun tähti ja tämä alkaa haaveilla lännestä. Elokuvan lopussa Johanna ja Johannes lähtevät Suomeen isovanhempien jäädessä uudelleen itsenäistyään Viroon.

Kuva 2. Johannes saa äidiltään tuliaisia Suomesta. Kuva: Exitfilm 2019.

Äidin Suomessa työskentelyn ja Suomeen muuttamisen kautta inkerinsuomalaisuus kudotaan osaksi elokuvan juonta. Muuten perheen etninen tausta tulee esiin yksittäisinä mainintoina: heti elokuvan alussa kertojaääni määrittelee Johanneksen perheen inkeriläiseksi, ja elokuvan suomenkielisessä trailerissa Johanneksen äitiä luonnehditaan inkerinsuomalaiseksi – vironkielisen trailerin vastaavassa kohdassa äiti sen sijaan määritellään opiskelijaksi. Päähenkilöiden inkerinsuomalaisuutta representoidaan elokuvassa kuitenkin ennen kaikkea heidän puhumansa venäjänsekaisen inkerinsuomen murteen kautta. Randla on monesti kertonut halustaan säilyttää elokuvan kautta omien isovanhempiensa jossain määrin idiosynkraattista kieltä, jossa venäjän kielen sanat ja vaikutteet sekoittuivat inkerinsuomeen (mm. Alla 2020; Korsten 2018b; Zöbin 2020). Inkerinsuomen käyttö kenties myös mahdollisti elokuvan markkinoinnin Suomessa maailman ensimmäisenä inkerinsuomalaisena elokuvana.

Vaikka inkeriläisyys kytkeytyy elokuvan juoneen vain osittain, Randlan mukaan elokuva on tehty inkeriläisten näkökulmasta (Korsten 2018b). Hän on sekä Suomessa että Virossa antamissaan mediahaastatteluissa tuonut esiin niitä vaihtelevia tulkintoja, joita hänen etnisyydestään lapsuudessa tehtiin. Randla oli virolaisille venäläinen ja Viron venäläisille virolainen – ”aina sen ’toisen’ kansan edustaja”, koska ihmisten oli vaikea hahmottaa inkeriläisyyttä (Zöbin 2020).² Hän vietti lapsena paljon aikaa isovanhempiensa luona Sillamäessä – johon elokuvan suljettu uraanijalostamokaupunki viittaa – ja erottui lähes täysin venäjänkielisen kaupungin muista lapsista, kunnes oppi puhumaan venäjää. Virolaiset ikätoverit taas vierastivat häntä, kunnes hän oli oppinut riittävästi viroa. Sama toistui Suomeen muuttamisen jälkeen: luokkatoverit pitivät Randlaa venäläisenä, kunnes hänen puheestaan katosi aksentti. (Meriläinen 2020; *Flinkkilä & Tastula – kohtaamisia* 21.3.2020; Vilkmän 2020.)

Elokuvan Johanneksen henkilöahmo on Randlan mukaan luotu ulkopuolisuuden kokemuksesta johtuvaa identiteettikriisiä hyödyntäen (Zöbin 2020). Johannes osaa venäjää siinä missä inkerinsuomeakin, mutta etniseen eroon viitataan tulkintamme mukaan alkupuolen kohtauksessa, jonka kertojaääni määrittelee Johanneksen ensimmäiseksi lapsuusmuistoksi: hän joutuu suljetun kaupungin pulipäisten venäläispoikien silmätikuksi, koska hänen päätään ”komisti tavallinen tukka”. Tallinnan virolaispojillekin Johanneksen inkeriläisyys on vieras käsite. Kun hän sattumalta näkee virolaispoikien sotkevan Leninin patsasta maalilla, juoksee paikalle ja käskee inkerinsuomeksi poikia lopettamaan töhrimisen, yksi pojista solvaa häntä rasistisesti viroksi ja pojat alkavat pahoinpidellä häntä. Isättömänä kasvavalle pojalle Leninin mukaan annettu patronyymi Leninovitš tekee Johanneksesta virolaispoikien silmissä ”Leninin sukulaisen” ja yhdistää siten hänet neuvostovaltaan. Johanneksen avuksi tulevaa tšetšeenityttö Veraa virolaispojat taas syyttävät siitä, ettei tämä puhu viroa, vaikka on Virossa syntynyt. Keskenään venäjää puhuvat inkerinsuomalaiset ja tšetšeenit näyttävät edustavan elokuvan virolaisille venäläisyyttä tai neuvostomiehitystä samalla kun katsojalle tehdään selväksi, ettei kyse ole etnisistä venäläisistä vaan pienemmistä vähemmistöetnisyyksistä.

Aggressiivisina häirikköinä näyttäytyvien virolaispoikien ja nuorten virolaisten mielenosoittajien kautta elokuva representoi Viron nousevaa kansallistunnetta ja käynnissä olevaa yhteiskunnallista muutosta, joka Johanneksen ja hänen venäjänkielisen koulunsa kuplasta katsottuna vaikuttaa kaoottiselta, sekavalta ja jopa uhkaavalta. Elokuvan loppupuoliskolla Viron vapauden puolesta mieltään osoittavat nuoret vaativat venäjänkielisen koulun rehtoria poistamaan Leninin patsaan koulun pihalta ja hyökkäävät tämän kimppuun – samassa yhteydessä tapahtumia sivusta katsellut Johannes, ”Leninin sukulainen”, saa virolaispojilta selkäänsä. Kohtaus kuvastaa vaikuttavasti sitä aggression ja vaaran ilmapiiriä, jota monet ei-virolaiset saattoivat Virossa 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa kokea.

Hieman humoristisempi on taksikohtaus, joka sijoittuu Moskovassa elokuussa 1991 tapahtuneen vallankaappauksen aikaan. Tuolloin Moskovasta lähetettiin Tallinnaan panssareita estämään Viron uudelleenitsenäistymistä, mihin elokuvassa viitataan kuvaamalla Johanneksen, Veran ja heidän kaveriensä päätymistä yhden panssarivaunun kyytiin. Kauhistanut Johanna löytää lapset tielle jääneen panssarivaunun päältä ja ottaa heidät mukaansa taksiin, joka pysäytetään virolaisten rakentamalle tiesululle. Kun virolaisen maanpuolustusjärjestön edustaja kysyy taksin matkustajilta, ovatko nämä virolaisia vai venäläisiä, lapsia hiljaa pysymään käskenyt Johanna selittää niin ikään viroksi, että he ovat inkeriläisiä ja että ”takapenkillä on pari tšetšeeniä”,

2 Suorat lainaukset virokielistä aineistosta on suomentanut Elo-Hanna Seljamaa.

Kuva 3. Johanna löytää lapset Moskovasta Tallinnaan lähetetyn panssarivaunun päältä. Kuva: Exitfilm 2019.

minkä jälkeen taksinkuljettaja kertoo viroksi olevansa tataari. ”Kansainvälinen taksi”, kommentoi virolainen vähän huvittuneesti, ja takakontin tarkastamisen jälkeen auto päästetään jatkamaan matkaa.

Kohtaus kuvastaa sitä, miten virolaisten uusi kansallinen herääminen ja kasvava vihamielisyys miehittäjävallan edustajiksi miellettyjä venäläisiä kohtaan ruokkivat ei-venäläisten ja ei-virolaisten kansanryhmien erillisiä identiteettejä. Näihin identiteettikategorioihin kuulumista oli mahdollista rakentaa retrospektiivisestikin hyödyntämällä neuvostoliittolaista käytäntöä merkitä henkilön etnisyys tai kansallisuus hänen passiinsa. Suuri osa Virossa nykyään toimivista vähemmistöetnisyyksien kulttuurijärjestöistä, myös Viron inkerinsuomalaisten liitto (esim. Schultz & Flink 2013, 113–124), onkin perustettu 1980-luvun lopussa. Aiemmin yhteiskunnallinen ilmapiiri oli suosinut pikemminkin vähemmistöetnisyyksien häivyttämistä, ja toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina usein laittomasti Viroon eri puolilta Neuvostoliittoa saapuneet inkerinsuomalaiset pyrkivät sulautumaan joko venäjän- tai virokieliseen valtaväestöön. Viron inkeriläisten 1990-luvulla kerättyjä elämäkertoja tutkinut Riina Reinvelt osoittaa, että vuosista 1950–1988 useimmiten vaietaan. Hän perustelee sitä inkerinsuomalaisen identiteetin jäämisellä taka-alalle – oltiin ensisijaisesti neuvostokansalaisia – ja elämän normalisoitumisella, mutta myös ”laulavan vallankumouksen” myötä heränneellä keskustelulla siitä, että maahanmuuttajien tulisi palata Virosta kotiinsa. Monet Reinveltin haastattelemat inkeriläiset kuvasivat pelkoa, että joutuisivat taas kerran karkotetuksi. (Reinvelt 2002, 63–67.)

Myös elokuvan inkeriläisperhe on liikkeessä, matkalla yhdestä väliaikaisesta pysähdyspaikasta toiseen, valtaväestöön ja järjestelmään mukautuvana ja kuitenkin siitä erottuvana. Perheen kohtalo vaikuttaa olevan aina jonkun muun käsissä. Isovanhemmat menettävät Johanneksen säteilymyrkytyksestä nostetun metelin seurauksena asuntonsa ja suljetussa kaupungissa elämisen

tarjoamat edut, ja samasta syystä perhe häädetään myös äidin opiskelija-asuntolasta Tallinnassa; tšetšeeniperheen Lidija-äidin avulla Tallinnasta löytyy uusi asunto, mutta myöhemmin Lidija uhkaa heittää heidät siitään ulos. Häädetyksi tulemisen kokemuksia tai asunnon menettämisen uhkaa ei elokuvassa suoraan yhdistetä perheen inkeriläistaustaan, mutta perhettä uhkaavan asunnottomuuden voi halutessaan nähdä inkeriläisten menetetyin kotipaikan ja jatkuvan vaelluksen vertauskuvana.

Tulkintamme mukaan inkerinsuomalaisuus onkin elokuvassa läsnä paitsi puhutun inkerinsuomen myös eräänlaisen näkymättömyyden ja paikattomuuden kautta. Niihin liittyvien merkitysten avautuminen kuitenkin edellyttää katsojalta tietoa inkeriläisten historiasta – elokuvan inkeriläismenneisyyksiin liittyvät muistitarjoumat siis riippuvat katsojan ennakkotiedoista. Toisaalta muistitarjoumat kytkeytyvät elokuvaan ympäröivään tietoon kuten käsikirjoittaja–ohjaaja Randlan taustaa ja Stalinin vainoja käsitelleeseen mediakeskusteluun, jota tarkastelemme seuraavassa luvussa.

Inkeriläismenneisyydet mediakeskustelussa

Näkemiin Neuvostoliitto -elokuvan ilmestymisen aikaan inkerinsuomalaisuus oli muutenkin esillä suomalaisessa julkisuudessa. Kansallismuseon *Inkeriläiset – unohdetut suomalaiset* -näyttelyssä tuotiin esiin inkeriläisiä ”unohdettuna” osana suomalaista kansakuntaa ja kuvattiin heidän vaihteita Stalinin kaudella sekä 1990-luvun alussa alkanutta muuttoliikettä Suomeen (ks. Savolainen & Potinkara 2021; Potinkara 2023). Tulkintamme mukaan näyttely edusti monin tavoin holokaustin muistiin liittyvää ”kosmopoliittisen muistin” mallia (esim. Levy & Sznajder 2002; Cento Bull & Hansen 2016, 391–393), jossa korostuvat uhrien kokemukset, traumaattiset menneisyydet, muistamisen eettiset ulottuvuudet ja ihmisoikeudet (ks. myös Savolainen 2022, 195–198). Näyttelyprojekti sai Suomen mittakaavassa poikkeuksellista huomiota: esimerkiksi *Helsingin Sanomat* julkaisi useita laajoja lehtijuttuja, jotka liittyivät joko näyttelyyn tai sitä edeltäneeseen kenttätyöhön ja näyttelyn inkeriläistaustaisten käsikirjoittajien sukulaisten kokemuksiin Stalinin aikana (mm. Pakkanen 2019; Lehmusvesi 2020a). Mediakeskustelussa näyttely kytkeytyi osin myös *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvaan, sillä sekä Lauri Randlaa että näyttelyn käsikirjoittajana toiminutta Lea Pakkasta haastateltiin Ylen *Flinkkilä & Tastula – Kohtaamisia* -keskusteluohjelmassa maaliskuussa 2020. Toimittaja Maarit Tastulan haastattelussa molemmat kertoivat isovanhempiensa vaikeista kokemuksista ja omasta muutostaan Suomeen 1990-luvun alussa. (*Flinkkilä & Tastula – kohtaamisia* 21.3.2020.) Tässä asetelmassa haastateltavien 1990-luvun taitteen omakohtaiset muistot rinnastuivat heidän isovanhempiensa 1930–1950-lukujen vaiheisiin tuottaen kuvaa inkerinsuomalaisten kollektiivisista siirtymisen, toiseuden, kärsimyksen ja selviytymisen kokemuksista.

Inkerinsuomalaiset ja heidän vainon ja pakolaisuuden kokemuksensa herättivät Suomessa samoihin aikoihin laajempaakin kiinnostusta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) koordinoimassa Inkeri ja inkeriläisyys – muistot talteen, arkistot haltuun -hankkeessa (2018–2020) tuotettiin muistitietoa ja kerrotettiin olemassa olevia aineistoja (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2021). Aihetta käsiteltiin omien tutkimushankkeidemme lisäksi muissakin hankkeissa (esim. Kähäri et al. 2023; Reuter 2023) ja tietokirjallisuudessa (esim. Kekki 2022; Rautajoki 2022). Toimittaja Unto Hämäläisen (2019) esseen julkaisemisen jälkeen käynnistynyt keskustelu suomalaisten kohtaloista Stalinin vainoissa

johti Kansallisarkiston Suomalaiset Venäjällä 1917–1964 -tutkimushankkeeseen (ks. Mainio 2021), ja tässä yhteydessä käytiin julkista keskustelua siitä, tulisiko inkeriläisten kohtalot sisällyttää selvitykseen (esim. Pakkanen et al. 2020). Keskustelun myötä SKS käynnisti ensin keväällä 2020 Stalinin vainojen muistot -keruun ja sittemmin laajemman vuosina 2021–2022 käynnissä olleen haastatteluhankkeen (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2022).

Stalinin vainoihin ja muuhun etäisempään inkeriläismenneisyyteen liittyviä teemoja käsitellään myös kaikissa suomalaisen aineistoomme sisältyvissä Lauri Randlan mediahaastatteluissa ja haastatteluiden pohjalta kirjoitetuissa uutisjutuissa (*Flinkkilä & Tastula – kohtaamisia* 21.3.2020; *Kulttuurirykkönen* 21.7.2020; *Lehmusvesi 2020b*; *Meriläinen 2020*; *Ruohisto 2020*; *Vilkman 2020*). Lehtijutut painottuvat enemmän Randlan oman elämän ja elokuvan Johannesen tarinan yhtymäkohtiin kuin Stalinin ajan tapahtumiin, mutta myös Randlan isoäidin nuoruuden kokemuksia tuodaan esiin niistä jokaisessa. Isoäidin perheen joutuminen Auschwitziin saa jutuissa paljon huomiota, vaikka perhe oli siellä karanteenissa vain muutaman päivän, ja useissa artikkeleissa kerrotaan perheen joutuneen Suomesta Neuvostoliittoon palatessaan Stalinin vankileirille. Elokuvaa ympäröivissä mediahaastatteluissa ja uutisjutuissa Stalinin vainot, toinen maailmansota ja 1990-luvun historia näyttävätkin kietoutuvan yhteen. Stalinin vainot ja muutkin väkivaltaiset tarinat assosioituvat tai vertautuvat yleisesti holokaustiin (esim. Zombory 2017). Koska holokaustin muisti on alkanut toimia mallina muidenkin tapahtumien muistamiselle, Randlan isoäidin Auschwitz-kokemusten esiin nouseminen ei ole yllättävää, vaikka holokausti ei sinänsä olekaan Suomessa keskeisin osa kansallista muistikulttuuria (esim. Holmila 2012).

Virossa elokuvaa käsittelevät mediajutut painottivat suomalaisten haastattelujen ja lehtiartikkelien tapaan ohjaajan lapsuutta ja siirtymistä Virossa Suomeen. Vironkielisissä haastatteluissa keskitytään myös muuttoihin kaupungista toiseen sekä monikielisyyteen (Alla 2020; Korsten 2018b). Inkeriläisyyttä käsitellään ehkä selvimmin kielen kautta: kotona puhuttu kieli sitoi Randlan isovanhempiinsa ja erotti heidän perheensä ympäröivistä venäjän- ja vironkielisistä valtaväestöistä. Elokuvakriitikko Hendrik Allan (2020) tekemässä haastattelussa Randla korostaa isovanhempiensa merkitystä ja kertoo halunneensa tuoda elokuvaan mukaan lapsuutensa kielen. Allan kysymykset inkerin kielestä asemoivat Randlan yllärajoitettujen inkeriläisyhteisön edustajaksi. Muissa virolaisissa lehtijutuissa inkeriläisiä ei esitetä ryhmänä, josta valtaväestön kannattaisi tietää enemmän, vaan huomiota saa pikemminkin inkerin-suomalaisuus ulkopuolisuuden kokemuksen lähteenä.

Randlan isoäidin Auschwitz-kokemukset nousevat esiin joissakin Virossa ilmestyneissä haastatteluissa (Zöbin 2020; Korsten 2018b). Koillis-Viron sanomalehti *Põhjarannik* oli kesäkuussa 2018 uutisoinut ”humoristisen elokuvan” kuvauksista Sillamäellä (Korsten 2018a) ja saanut jutusta ironista palautetta, jossa kyseenalaistettiin humoristinen lähestymistapa Neuvostoliittoon, ja saman vuoden elokuussa tehdyssä lehtijutussa toimittaja pyysi Randlaa lohduttamaan palautteen antajaa. Ohjaaja vastasi kertomalla inkeriläisen isoäitinsä kovista kokemuksista sekä venäläisten, saksalaisten että suomalaisten käsissä ennen Sillamäelle päätymistä (Korsten 2018b). Perheen kärsimyksiin viitataan jutussa ikään kuin moraalisen perusteluna neuvostovaltaa käsittelevän humoristisen elokuvan tekemiselle. Toisen maailmansodan aikaisen menneisyyden esiin nostaminen siis kytkeytyy tässä yhteydessä pikemminkin neuvosto-Viron kuvaamisen legitimointiin kuin inkeriläismenneisyyksiin liittyviin muistitarjoumiin.

Vaikka Randlan taustaa käsiteltiin elokuvaan liittyvissä virolaisissa lehti-jutuissa, inkerinsuomalaisten ajallisesti etäisempää menneisyyttä ei huomioidu samaan tapaan kuin Suomessa. Karkotus- ja vankileirikokemukset, joita Suomessa käsiteltiin etenkin Ylen keskusteluohjelmassa (*Flinkkilä & Tastula – kohtaamisia* 21.3.2020) ja joihin useissa muissakin jutuissa ainakin lyhyesti viitattiin, eivät Virossa juuri nousseet esiin. Syynä ei välttämättä ole se, että Virossa tunnettaisiin inkeriläisten historia ja sen kytkeytyminen Stalinin vainoihin erityisen hyvin ja että teema olisi siten yleisölle jo ennestään tuttu. Kyse lienee pikemminkin siitä, että stalinistinen terrori on osa Viron omaa historiaa eikä inkerinsuomalaisten kokemuksilla ehkä sen vuoksi ole samanlaista kansallista muistikulttuuria monipuolistavaa huomioarvoa kuin Suomessa.

Inkeriläisyyden tulkintoja elokuva-arvioissa

Inkerinsuomalaisten vaikeiden kokemusten leimaama menneisyys, jota *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvaan liittyneessä suomalaisessa mediakeskustelussa tuotiin esiin, ei suoraan näy elokuvan journalistissa arvioissa. Elokuva nähtiin yleisesti lämpimänä ja hauskana sekä Suomessa (esim. Bamberg 2020; Ehnholm Hielm 2020; Lindén 2020; Miettinen 2020b; Moilanen 2020; Suurpalo 2020; Pellonpää 2020; Jutila 2021) että Virossa (esim. Aasa 2020; Maarits 2020; Metsamärt 2020; Põhjakas 2020; Sauter 2020). Molemmissa maissa elokuvaa luonnehdittiin usein nostalgiseksi, ostalgiseksi tai neuvostoromanttiseksi (esim. Haav 2020; Hurme 2020; Ikonen 2020; Issakainen 2020; Jazepov 2020; Kuivalahti 2020; Põhjakas 2020; Priimägi 2020; Sauter 2020; ks. myös Mööلمان 2020). Toisaalta arvioissa viitataan diktatuuriin, totalitarismiin tai vakaviin ja traagisiin aiheisiin (Aasa 2020; Huhtala 2020; Hurme 2020; Ikonen 2020; Liimets 2020; Lindén 2020; Lindqvist 2020; Maarits 2020; Metsamärt 2020; Moilanen 2020; Mällinen 2020; Pellonpää 2020; Rantanen 2020; Tuominen 2020; Vissak 2020; Jutila 2021; Pajukallio 2022). Joissakin virolaisarvioissa elokuvan ymmärtämisen katsotaan edellyttävän omakohtaista kokemusta neuvostojasta (Aasa 2020; Põhjakas 2020).

Wolfgang Beckerin *Good Bye Lenin!* (2003) näyttäytyy monissa suomalaisarvioissa Randlan elokuvan vertailukohtana tai esikuvana (Bamberg 2020; Ehnholm Hielm 2020; Huhtala 2020; Hurme 2020; Silén 2021). Virolaisarvioissa elokuva rinnastuu tai vertautuu myös samoihin aikoihin ilmestyneisiin neuvostoaikaan ja 1990-luvun siirtymään sijoittuviin kasvukertomuksiin (Alla 2020; Priimägi 2020; Sauter 2020; Vahter 2020). Erityisesti Virossa huomion kohteeksi nousi lisäksi elokuvan kuvakieli ja kuvaaja Elen Lotmanin kameratyö (esim. Metsamärt 2020; Sauter 2020; Vissak 2020; ks. myös Mikomägi 2020), joka oli osa Lotmanin (2021) audiovisuaalisen taiteen ja mediatutkimuksen väitöskirjaa.

Kaikissa tarkastelemissamme Suomessa julkaistuissa elokuva-arvioissa nostetaan esiin elokuvan inkerinsuomalaisuus. Kahdeksassa arviossa elokuvaa luonnehditaan sen suomalaisen markkinointimateriaalin (ks. Finnkino) tapaan ensimmäiseksi inkerinsuomalaiseksi (pitkäksi) elokuvaksi, ja kaikki suomalaisarviot yhtä lukuun ottamatta myös mainitsevat joko suoraan tai epäsuorasti, että elokuva pohjautuu inkeriläistäustaisen Randlan oman lapsuuden tapahtumiin. Tämänkin maininnan voi johtaa suoraan elokuvan suomenkieliseen markkinointimateriaaliin (ks. Finnkino). Yhdessä arviossa pohditaan, tarjoaako elokuva inkeriläisille ”osoituksen heidän olemassaolostaan” ja tarinan, ”jollaista ei ole aikaisemmin suurelle yleisölle näytetty” (Suurpalo 2020). Muutamat arviot näkevät inkeriläiset alirepresentoituna ryhmänä,

josta suomalaiset eivät tiedä tarpeeksi, ja pitävät aihepiirin esiin tuomista siksi arvokkaana (Bamberg 2020; Bergman 2020; Ehnholm 2020; Lindén 2020). Sanomalehti *Hufvudstadsbladetissa* elokuvaa arvioiva Sara Ehnholm Hielm (2020) katsoo, että elokuva voisi olla erityisesti kouluille ”kultakaivos”, ja toivoo että sitä näytettäisiin yläkouluissa ja lukioissa. Tulkitsemme tällaisten mainintojen muistuttavan Kansallismuseon inkeriläisnäyttelyn ja siihen liittyneiden lehtijuttujen diskurssia inkeriläisistä unohdettuina suomalaisina.

Virossa elokuvaa ei kehystetty inkeriläiselokuvaksi samaan tapaan kuin Suomessa. Vironkielisessä markkinointimateriaalissa elokuvan perhettä kyllä luonnehditaan inkerinsuomalaiseksi, mutta elokuvaa ei mainosteta ensimmäisenä inkerinsuomalaisena elokuvana eikä Randlan taustaa tuoda esiin (Eesti Filmi Andmebaas). Melkein kaikissa virolaisarvioissa kuitenkin mainitaan elokuvan yhteys ohjaajan omaan lapsuuteen Virossa (esim. Alla 2020; Viilup 2020). Joissakin suomalaisarvioissa ilmaistu näkemys inkeriläisistä ryhmänä, josta valtaväestön olisi syytä tietää enemmän, ei virolaisarvioissa tule esiin. Elokuvan päähenkilöiden inkeriläisyys todetaan useimmiten ohimennen eikä sitä nähdä juonen osana, vaikka Johanneksen äidin siirtyminen Suomeen liittyy elokuvassa inkerinsuomalaisten ”paluumuuttoon”. Virossa paluumuutto ei ole samanlainen käsite kuin Suomessa, eikä elokuvakriitikoilla näytä olevan tarvetta selittää, miten äiti pääsi Suomeen töihin tai miksi hän edes keksi mennä virkailijan puheille. Varsinkin nuorempien kriitikoiden tulkintoihin on saattanut vaikuttaa se, että viimeisen parinkymmenen vuoden aikana kymmeniätuhansia ihmisiä on muuttanut työn perässä Virossa Suomeen – tästä näkökulmasta äidin päätös heijastaa katsojille tuttua nyky-Viron todellisuutta.

Suomessa elokuvan väitettyä inkeriläisyyttä problematisoitiin ainoastaan *Inkeriläisten Viesti* -lehdessä julkaistussa arvioissa. Riikka Mahlamäki-Kaistinen toteaa, ettei elokuva kerro inkeriläisyydestä: ”Näkemiin Neuvostoliitto -elokuva koskevissa lehtijutuissa on korostettu usein sitä, että käsillä on ensimmäinen inkerinsuomalaisen tekijän elokuva. Tämä on toki historiallinen fakta, mutta inkeriläisyys itsessään ei ole kuitenkaan teoksessa kovin korostetussa asemassa tai erityisesti esillä. [...] Inkeriläiset ovat tarinan keskiössä, mutta filmi ei kerro inkeriläisyydestä.” Arvioissa harmitellaankin sitä, ”ettei elokuva juurikaan kasvata suomalaisten Inkeri-tuntemusta”. (Mahlamäki-Kaistinen 2020.) Myös *Helsingin Sanomien* kriitikko Leena Virtanen (2020) kirjoittaa, että ”me tiedämme täällä aivan liian vähän nimenomaan inkerinsuomalaisista, eikä Randlan elokuva varsinaisesti avaa heidän taustaansa”. Virtasen mukaan Randlan perheen ”tosielämän kokemukset ovat olleet rankkoja ja traagisia, mutta hän valitsi näkökulmakseen huumorin”. Elokuvan tyyliä kommentoivan toteamuksen voi tulkita implikoivan sitä, että inkerinsuomalaisten menneisyydestä olisi voinut – ja kenties pitänytkin? – kertoa toisin.

Elokuvan markkinointi ja inkeriläismenneisyyksiin liittynyt laajempikin keskustelu kenties virittivät jotkut suomalaiskriitikot odottamaan elokuvalla suurempaa tai vakiintunutta inkeriläisten menneisyydestä kertomisen tapaa vastaavaa inkeriläisyyskuvausta. Elokuvaa ei ammenna suomalaisessa media-keskustelussa korostuneesta Stalinin vainoihin kytkeytyvästä kärsimyshistoriasta eikä liioin inkeriläisyyteen Suomessa perinteisesti liitettyistä merkityksistä, kuten hartaasta luterilaisuudesta, suomenkielisyydestä ja historiallisesta kansanperinteestä (ks. esim. Survo 2001, 16–19; Heikkinen 2003, 162–165; Davydova & Heikkinen 2004, 185–187; Savolainen & Potinkara 2021, 83–88). Elokuvan sisällön, elokuvaa ympäröineen laajemman inkeriläiskeskustelun sekä Suomessa vallitsevien inkeriläisiä koskevien mielikuvien ja muistien välillä onkin havaittavissa yhteensopimattomuutta.

Siinä missä Mahlamäki-Kaistisen ja Virtasen arvioiden voi tulkita kaipaavan toisenlaista kertomusta inkerinsuomalaisuudesta, kulttuurijärjestö Nouse Inkeri ry:n puheenjohtaja Helena Miettinen vaikuttaa näkevän elokuvan virkistävänä poikkeamana inkeriläisyyden kuvaamisen traditiosta. Hän viittaa Inkeri-sivustolla julkaistussa arviossaan Kansallismuseon inkeriläisnäyttelyyn, jonka takia inkerinsuomalaiset ”ovat olleet viime viikkoina esillä”, ja toteaa, että elokuva ”puolestaan avaa uusia ikkunoita inkeriläisenä olemiseen ja tuulettaa perinteistä inkeriläistä kärsimyskeskeistä elämäntarinan kerrontatapaa”. Ajatus elokuvasta avaamassa uusia ikkunoita inkerinsuomalaisuuteen on nostettu myös arvion otsikkoon. (Miettinen 2020b.) Muissa tarkastelemisamme arvioissa tällainen näkökulma ei tule esiin eikä elokuvaa ylipäättään eksplisiittisesti verrata inkerinsuomalaisuuden aiempiin representaatioihin.

Helena Miettisen arvio julkaistiin uudelleen Viron inkerinsuomalaisten liiton *Inkeri*-lehdessä (Miettinen 2020a). Virossa arvio sai uuden otsikon – ”Näkemiin Neuvostoliitto: inkeriläisten oma Amarcord?” – sekä ingressin, jossa Randlan elokuva rinnastetaan Federico Fellinin lapsuusmuistoihin perustuvaan klassikkoon. Myöhemmin *Inkeri*-lehti julkaisi vielä elokuvaa käsittelevän uutisjutun, jossa siteerataan Viron yleisradion ohjaajan Elo Selirannan puheenvuoroa elokuvan ensiesityksessä PÖFF-elokuvafestivaaleilla (Lauri Randlan elokuva vihdoin Viron elokuvateattereissa 2020). Selirand kehuu elokuvan symbolisia keinoja hyödyntävää tarinankerrontaa ja lapsinäyttelijöiden suorituksia, mutta ei kiinnitä huomiota sen inkeriläisyyteen. Onkin huomionarvoista, että vaikka Viron ainoa inkerinsuomalainen kulttuurilehti käsitteli Randlan teosta kahteen otteeseen, tämä tehtiin paljolti ulkopuolisten sanoja lainaten ottamatta itse kantaa elokuvan tapaan esittää inkerinsuomalaisia ja inkeriläisyyttä neuvosto-Virossa.

Suomessa ja Virossa julkaistut arviot eroavat jossain määrin toisistaan myös suhteessa elokuvan yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin. Suomalaisarvioissa nousee usein esiin elokuvan vähemmistöetnisyyksiä edustavien päähenkilöiden asema keskellä Viron yhteiskunnallisia mullistuksia, joita leimasivat viron- ja venäjänkielisten väliset jännitteet. Useat arviot mainitsevat ainakin ohimennen etniset suhteet, ristiriidat tai jännitteet (Lindén 2020; Lindqvist 2020; Moilanen 2020; Mällinen 2020; Rantanen 2020; Silén 2021) tai viittaavat Johanneksen ulkopuolisuuteen suhteessa ikätovereihin (Bergman 2020; Hurme 2020; Lindqvist 2020; Mahlamäki-Kaistinen 2020; Suurpalo 2020; Jutila 2021). Kulttuurilehti *Kaltion* julkaisemassa arviossa Viron itsenäisyysliikettä sivuavia kohtauksia pidetään painotuksiltaan yllättävinä ja elokuvan virolaispoikaa luonnehditaan muukalaisvihamieliseksi (Mällinen 2020), ja *Hämeen Sanomissa* elokuvaa arvioiva Heikki Ikonen (2020) toteaa inkeriläisten ja tšetšeenien törmäävän neuvostoyhteisössä ”siekailemattomaan rasismiinkin”. Suomalais-virolaista kulttuuriyhteistyötä edistävän Tuglas-seuran *Elo*-julkaisun arviossa kiinnitetään huomiota siihen, etteivät elokuvan lapset ”ymmärrä yhteiskunnan muutosta, Neuvostoliiton hajoamista eivätkä viron kielen taidottomina omaa huono-osaisuuttaan uusissa oloissa” (Suurpalo 2020).

Virolaisarviot sen sijaan yleensä joko ohittavat etniset jännitteet kokonaan (esim. Maarits 2020; Mõölman 2020; Sauter 2020; Vissak 2020) tai pitävät niitä ongelman sijaan itsestäänselvyytenä. Esimerkiksi *Eesti Päevaleht* -sanomalehdessä julkaistussa arviossa todetaan ohimennen – ja Neuvostoliiton historian vaiheita keskenään sotkien – olevan päivänselvää, ettei ”suojasään Tallinna” voinut olla Leninovitš-nimeä kantavan inkerinsuomalaisen pojan luvattu maa (Aasa 2020). Tuuli Põhjakas (2020) taas pahoittelee *Postimees*-lehdessä,

että vaikka elokuvassa näytetään punkkarien kapinointia ja Leninin patsaan kaatumisen, nämä tapahtumat eivät aukene katsojille, koska Johannes ei niistä piittaa. Vaikuttaakin siltä, että *Näkemiin Neuvostoliitto* tuo Viron väkivallattomana pidetyn ”laulavan vallankumouksen” nurjan puolen esiin tavalla, johon virolaiset eivät ole tottuneet ja jota elokuvakriitikotkaan eivät välttämättä tai mielellään tunnista. Jonkinlaisen poikkeuksen muodostaa arvio, jossa elokuvan tulkitaan tarjoavan harvoin esitetyn kuvan siitä, millaisena tuon ajan tapahtumat näyttäytyivät sellaisten ihmisten silmissä, joissa Viron uudelleenitsenäistyminen saattoi aiheuttaa epävarmuutta (Metsamärt 2020). Andrei Liimets (2020) puolestaan nostaa positiivisena asiana esille Randlan käsityksen Virossa ”kunnon kansojen Baabelina” (vrt. Alla 2020). Liimets kehuu Randlan Viroa ”virkistävän” monikansalliseksi; hänen mukaansa elokuva inkerinsuomalaiseen perheeseen keskittyessään sivuuttaa totunnaisten virolaisuuden ja venäläisyyden vastakkainasettelun.

Lopuksi: inkeriläisyyden kansalliset tulkinnat

Olemme tässä artikkelissa tarkastelleet maailman ensimmäisenä inkerinsuomalaisena pitkänä elokuvana markkinoitua draamakomediaa *Näkemiin Neuvostoliitto* sekä sen mediavastaanottoa Suomessa ja Virossa. Inkerinsuomalaisten varhaisempaa historiaa elokuvassa ei käsitellä; sen sijaan inkeriläisnäkökulma kytkeytyy ulkopuolisuuteen suhteessa neuvosto-Viron suurimpiin etnisiin ryhmiin ja niiden välisiin jännitteisiin. Elokuva tarkastelee Viron uudelleenitsenäistymisen vuosien ilmapiiriä perspektiivistä, joka ei ole helposti paikannettavissa, mutta joka elokuvaa ympäröivän media-aineiston pohjalta näyttää liittyvän ohjaaja Lauri Randlan omiin lapsuuskokemuksiin aluksi venäläisen ja virolaisen, myöhemmin suomalaisen valtaväestön keskuudessa. Sekä Suomen että Viron mediassa painottuivat elokuvan tapahtumien yhteydet Randlan kokemuksiin.

Suomalaisessa vastaanotossa elokuva kehystettiin varsin vahvasti inkeriläiselokuvaksi, ja jotkut Suomen valtaväestöjä edustavat kriitikot pitivät elokuvaa arvokkaana juuri siksi, että se tuo esiin inkeriläisten menneisyyttä tai inkeriläisiä ryhmänä. Virolaisvastaanotossa tämä näkökulma ei tullut esiin ja elokuvan inkerinsuomalaisuus kytkettiin historiallisten tapahtumien sijaan kieleen. Suomen inkeriläisyhteisöä edustavat kriitikot puolestaan tulkitsivat elokuvaa kahdesta toisistaan poikkeavasta näkökulmasta: yhtäältä sen nähtiin laajentavan inkeriläisyydestä kertomisen tapoja, toisaalta todettiin, ettei elokuva kerro inkeriläisyydestä ja hieman harmiteltiinkin sitä, ettei elokuva juurikaan lisää suuren yleisön Inkeri-tuntemusta.

Suomessa inkeriläisten traagisten kokemusten leimaama menneisyys on kansallisen muistin näkökulmasta noussut uudelleen esiin viime vuosina. Tulkintamme mukaan tämä Suomessa herännyt ”kosmopoliittiseen muistiin” kytkeytyvä laajempi kiinnostus myötävaikutti siihen, että *Näkemiin Neuvostoliitto* tulkittiin Suomessa nimenomaan inkeriläiselokuvaksi ja että siihen liittyneessä mediakeskustelussa nostettiin esiin elokuvan oman kerronnan ulkopuolelle jäävää, ajallisesti etäisempää inkeriläismenneisyyttä. Suomen kontekstissa elokuvan muistitarjouma näyttääkin liittyvän ennen kaikkea inkeriläisten historiaan. Sen sijaan Virossa, jossa Stalinin vainojen kokemukset olivat kansallisen muistin ja identiteetin keskeistä materiaalia jo 1990-luvulla, näihin teemoihin ei elokuvan vastaanotossa tartuttu.

Monissa tarkastelemissamme suomalaisarvioissa viitataan elokuvan representoimiin etnisiin jännitteisiin, ja joskus mainitaan myös muukalaisvihamielisyys tai rasismi. Virolaisarvioissa nämä teemat joko ohitetaan tai mielletään osaksi yhteiskunnallista muutosta. Vain harva kriitikko kiinnitti huomiota siihen, että elokuvan tapa esittää virolaisia problematisoi Virossa vallitsevaa käsitystä väkivallattomasta ”laulavasta vallankumouksesta”. Se, miten neuvosto-aikaa ja sen päättymistä tulee ja saa muistella, on uudelleen itsenäistyneen Viron muistikulttuurin keskeisiä ja valtion kannalta jopa eksistentiaalisia kysymyksiä. Itsenäisyyden palauttaminen rakentui Virossa neuvostoajan käsittelylle ennen kaikkea katkoksenä ja kärsimyksenä – neuvostovalta oli jotakin, jota tuli ja tulee edelleen vastustaa (esim. Jõesalu 2017; Kõresaar 2008; Nugin 2021). Virossa neuvostoajan muistelemisen ehtoihin kytkeytyvät jännitteet kenties saivat elokuvakriitikot ohittamaan Randalan draamakomedian kriittisemmät yhteiskunnalliset ulottuvuudet. Voikin kysyä, olisivatko elokuvan muistitarjoumat Virossa voineet liittyä nostalgisen kasvukertomuksen sijasta uudelleenitsenäistymisen ajan menneisyyksien arviointiin, mikäli neuvostomenneisyyden representaatiot olisivat Virossa yleisesti olleet monipuolisempia elokuvan ilmestyessä.

Analyysimme *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvasta suhteessa Viron ja Suomen muistikulttuureihin tukee Astrid Erllin (2012, 233–234) huomiota siitä, että elokuvan mahdollisuudet toimia muistin välineenä eivät määräydy vain elokuvan itsensä perusteella. Elokuvan muistitarjouma eli se, minkälaisia menneisyyttä koskevia mielikuvia tai kollektiivista muistamista elokuva voi aktivoida ja tuottaa, riippuu elokuvan laajemmasta kulttuurisesta ympäristöstä eli sitä ympäröivistä muista menneisyyden representaatioista ja poliittis-yhteiskunnallisesta kontekstista sekä katsojien omista kokemuksista ja aiemmasta tiedosta. Viron ja Suomen erilaiset muistikulttuurit vaikuttavat siihen, miten *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvaa on näiden maiden konteksteissa tulkittu ja millaiset teemat siihen liittyneessä mediakeskustelussa nousivat esiin. Artikkelimme osoittaakin, että elokuvan vastaanotto heijastelee inkerinsuomalaisuuden yllirajaisen muistin sijaan pikemminkin kansallisia muistin mekanismeja, jotka Virossa ja Suomessa tuottivat toisistaan poikkeavia kansallisesti relevantteja tulkintoja ja muistamisen tapoja.

Kiitokset

Kiitämme Peeter Urblaa ja Elen Lotmania tämän artikkelin kuvituksena käytetyistä valokuvista. Vertaisarvioijia sekä Lähikuovan toimittajia haluamme kiittää artikkelin käsikirjoitusta koskevista huomioista.

Lähteet

Elokuva

Näkemiin Neuvostoliitto/Hüvasti, NSVL (2020) Urbla, Peeter (tuottaja); Lwoff, Mark (tuottaja); Jaari, Misha (tuottaja) & Randal, Lauri (ohjaaja). Tallinna/Helsinki: Exitfilm/Bufo.

Media-aineisto

Aasa, Aurelia (2020) ”Hüvasti, NSVL” on tõeline nõukogude romanss. *Eesti Päevaleht* 6.12.2020.

Alla, Hendrik (2020) Režissöör Lauri Randal: Inimesed mässavad ja kapriisitsevad nagu teismelised. *Postimees* 2.12.2020.

Bamberg, Hannu (2020) Kun rautaesirippu raottui – ja lopulta murtui. *Demokraatti* 9.7.2020. Saatavilla: <https://demokraatti.fi/elokuva-arvio-kun-rautaesirippu-raottui-ja-lopulta-murtui/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Bergman, Sampo (2020) Lauri Randlan esikoispitkä on eläväinen draamakomedia inkeriläispojnan lapsuudesta kylmän sodan loppuvuosina. *Film-O-Holic.com* 10.7.2020. Saatavilla: <https://www.film-o-holic.com/arvostelut/nakemiin-neuvostoliitto/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Eesti Filmi Andmebaas, Hüvasti, NSVL (2020). Saatavilla: <https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/19526> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Ehnholm Hielm, Sara (2020) Charmig ingermanländsk ostalgia. *Hufvudstadsbladet* 10.7.2020. Saatavilla: <https://www.pressreader.com/finland/hufvudstadsbladet/20200710/281835760994098> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Finnkino, Näkemiin Neuvostoliitto. Saatavilla: https://www.finnkino.fi/event/303390/title/n%C3%A4kemiin_neuvostoliitto/ (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Flinkkilä & Tastula – kohtaamisia. Inkerinmaalta Auschwitziin ja Siperiaan – Lauri Randla ja Lea Pakkanen ja suvun vaietut tarinat 21.3.2020. Yle. Toimittaja: Maarit Tastula. Saatavilla: <https://areena.yle.fi/1-50289332> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Haav, Margus (2020) Osalt Viljandis vändatud nostalgiline komöödia jõuab lõpuks kinno. *Sakala* 19.11.2020. Saatavilla: <https://sakala.postimees.ee/6897166/osalt-viljandis-vandatud-nostalgiline-komoodia-jouab-peagi-kinodesse> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Huhtala, Jussi (2020) Näkemiin Neuvostoliitto. *Episodi* 8.7.2020. Saatavilla: <https://www.episodi.fi/elokuvat/nakemiin-neuvostoliitto/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Hurme, Tuomas (2020) Näkemiin Neuvostoliitto – neuvostoromantiikkaa ja vapaudenkaipuuta. *Vartija* 13.7.2020. Saatavilla: <https://www.vartija-lehti.fi/6757-2/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Ikonen, Heikki (2020) Diktatuuri humoristisin silmin. *Hämeen Sanomat* 9.7.2020. Saatavilla: <https://www.hameensanomat.fi/teemat/5282499> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Issakainen, Tenka (2020) Suurvallan loppu ja erään elämän alku. *Lapin Kansa* 23.7.2020. Saatavilla: <https://www.lapinkansa.fi/elokuva-arvio-suurvallan-loppu-ja-eraan-elaman-alk/2725521> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Jazepov, Terttu (2020) NOSTALGIALAKS! Kinno jõuab uus komöödia elust Eestis nõukaaja viimastel aastatel. *Ohtuleht* 11.2.2020. Saatavilla: <https://www.ohtuleht.ee/elu/991858/nostalgialaks-kinno-jouab-uus-komoodia-elust-estis-noukaaja-viimastel-aastatel> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Jutila, Niko (2021) Näkemiin Neuvostoliitto (2020) on lämminsydäminen komedia ikävästä valtiosta. *Elokuva uutiset* 13.10.2021. Saatavilla: <https://www.elokuvauutiset.fi/site/dvd-arvostelut/kotimaiset/9724-arvostelu-naekemiin-neuvostoliitto-2020-on-laemminsydaaminen-komedia-ikaevaestae-valtiosta> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Korsten, Teet (2018a) Sillamäel algavad humoorika mängufilmi "Hüvasti, NSVL" võtted. *Põhjarannik* 3.7.2018. Saatavilla: <https://sillamae.raamatukogud.ee/?action=136&id=7502> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Korsten, Teet (2018b) Sillamäest võiks reaalselt teha filmistuudio. *Põhjarannik* 7.8.2018. Saatavilla: <https://pohjarannik.postimees.ee/6583687/sillamaest-voiks-reaalselt-teha-filmistuudio> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Kuivalahti, Laura (2020) Lauri Randlan omakohtainen Näkemiin Neuvostoliitto -elokuva kertoo koskettavasti inkerinsuomalaisten elämästä idän ja lännen rajalla. *Maaseudun Tulevaisuus* 11.7.2020. Saatavilla: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/lukemisto/b1666b0b-9c17-5803-b6de-0f278e263750> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Kulttuuriykkönen. Neuvostoliittolainen sinilevämyrkytys ja muita ihmeitä – Lauri Randlan Näkemiin Neuvostoliitto hykerryttää ja kauhistuttaa 21.7.2020. Yle. Toimittaja: Pauliina Grym. Saatavilla: <https://areena.yle.fi/podcastit/1-50589143> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Lauri Randlan elokuva vihdoinkin Viron elokuvateattereissa (2020) *Inkeri* 4/2020, 11.

Lehmusvesi, Jussi (2020a) Unohdettu kansa. *Helsingin Sanomat* 30.1.2020.

Lehmusvesi, Jussi (2020b) Vihdoinkin vapaus. *Helsingin Sanomat* 22.4.2020.

Liimets, Andrei (2020) Enam nii jube ei tundu punalipp. *Eesti Ekspress* 25.11.2020.

Lindén, Zinaida (2020) Avvåpnande, färgstarkt men ojämnt om Sovjetunionens sista årtionde. *Ny Tid* 19.8.2020. Saatavilla: <https://www.nytid.fi/2020/08/avvapnande-fargstarkt-men-ojamnt-om-sovjetunionens-sista-artionde/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Lindqvist, Mari (2020) Aina vähän muukalainen. *Unikankare* 10.7.2020. Saatavilla: <http://www.kulttuuriteko.fi/unikankare/elokuvat/nakemiin-neuvostoliitto/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Maarits, Merit (2020) Tristan Priimägi filmisoovitused: "Hüvasti, NSVL", "Alljumalad" ja "Veel üks hingetõmme". *ERR.ee* 25.11.2023. Saatavilla: <https://kultuur.err.ee/1163494/tristan-priimagi-filmisoovitused-huvasti-nsvl-alljumalad-ja-veel-uks-hingetomme> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Mahlamäki-Kaistinen, Riikka (2020) Lauri Randlan elokuva kertoo inkeriläisistä, mutta ei inkeriläisyydestä. *Inkeriläisten Viesti* 3/2020, 11. Saatavilla: http://www.inkeriliitto.fi/viestit/2020_03.pdf (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Meriläinen, Pilvi (2020) Inkerinsuomalainen perhe on myrskyn silmässä humoristisessa Näkemiin Neuvostoliitto -elokuvassa. *Kulttuuriviikot* 11.7.2020. Saatavilla: <https://www.kulttuuriviikot.fi/lehti/jutut/artikkelit/1338-inkerinsuomalainen-perhe-myrskyn-silmaessae-naekemiin-neuvostoliitto-elokuvassa> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Metsamärt, Aleksander (2020) Hüvasti, NSVL! Tere, lapsepõlv! *Sirp* 11.12.2020. Saatavilla: <https://sirp.ee/s1-artiklid/film/huvasti-nsvl-tere-lapsepolv/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Miettinen, Helena (2020a) Näkemiin Neuvostoliitto: inkeriläisten oma Amarcord? *Inkeri* 1/2020, 10. Saatavilla: <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=is&oid=inkerit20200320&type=staticpdf> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Miettinen, Helena (2020b) Riemukas Näkemiin Neuvostoliitto -elokuva avaa uusia ikkunoita inkerinsuomalaisuuteen. *Inkeri* 13.2.2020. Saatavilla: <http://www.inkerit.fi/riemukas-nakemiin-neuvostoliitto-elokuva-avaa-uusia-ikkunoita-inkerinsuomalaisuuteen/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Mikomägi, Margus (2020) Tajupsühholoogist filmioperaator Elen Lotman: usun tõenduspoihesse maailmavaatesse, mul ei ole dilemmat teadus versus kunst. *Maaleht* 24.11.2020.

Moilanen, Harri-Ilmari (2020) Näkemiin Neuvostoliitto: Tarkkisen herrasväki ja uudet tuulet. *Kansan Uutiset* 10.7.2020. Saatavilla: <https://www.ku.fi/artikkeli/4275158-nakemiin-neuvostoliitto-tarkkisen-herrasvaki-ja-uudet-tuulet> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Mällinen, Jarno (2020) Mikrohistoriallinen kronikka neuvosto-Virosta. *Kaltio. Pohjoinen kulttuurilehti*. Saatavilla: <https://kaltio.fi/mikrohistoriallinen-kronikka-neuvosto-virosta/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Möölman, Mihkel (2020) Hüvasti, NSVL. Saatavilla: <https://poff.ee/film/hvasti-nsvl/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Pajukallio, Arto (2022) Näkemiin Neuvostoliitto on koskettava tragikomedialla inkeriläisten elämästä. *Seura* 21.8.2022. Saatavilla: <https://seura.fi/tv/poiminnat/elokuva-arvio-nakemiin-neuvostoliitto-on-koskettava-tragikomedialla-inkerilaisten-elamasta/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Pellonpää, Jussi U. (2020) Näkemiin Neuvostoliitto. *Filmifin* 10.7.2020. Saatavilla: <https://www.filmifin.com/arvostelu/n%C3%A4kemiin-neuvostoliitto> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Põhjakas, Tuuli (2020) Neile, kes sündinud Nõukogude Liidus. *Postimees* 19.11.2020.

Priimägi, Tristan (2020) Hunt murrab kodust. *Sirp* 13.11.2020. Saatavilla: <https://sirp.ee/s1-artiklid/film/hunt-murrab-kodust/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Rantanen, Tuomas (2020) Näkemiin Neuvostoliitto -elokuvassa kuvataan ohjaaja Lauri Randlan lapsuudenmuistoja romahtavan suurvallan raunioilta. *Voima* 24.3.2020. Saatavilla: <https://voima.fi/arvio/nakemiin-neuvostoliitto-elokuvassa-kuvataan-ohjaaja-lauri-randlan-lapsuudenmuistoja-romahtavan-suurvallan-raunioilta/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Ruohisto, Wilma (2020) Lauri Randla kasvoi suljetussa kaupungissa, jonka salaisuus oli viedä häneltä hengen – kun hän pääsi Suomeen, iski silmille käsittämätön näky. *Ilta-Sanomat* 10.7.2020. Saatavilla: <https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000006567078.html> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Sauter, Ralf (2020) "Hüvasti, NSVL" on lõbus nostalgiasähvatus. *ERR.ee* 26.11.2020. Saatavilla: <https://kultuur.err.ee/1164640/ralf-sauter-huvasti-nsvl-on-lobus-nostalgiasahvatus> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Silén, Jarkko (2021) Näkemiin Neuvostoliitto: Inkeriläisen koulupojan kasvutarina 1980-luvun Neuvosto-Virosta löytää uusia näkökulmia historiaan. *Film-o-Holic.com* 19.2.2021. Saatavilla: <https://www.film-o-holic.com/dvd-arvostelut/nakemiin-neuvostoliitto/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Suurpalo, Katariina (2020) Näkemiin Neuvostoliitto. *Elo* 3/2020. Saatavilla: <https://www.tuglas.fi/nakemiin-neuvostoliitto> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Tuominen, Taija (2020) Elokuviissa: Lapsuus kahden maailman välissä. *Hämeenlinnan Kaupunki-uutiset* 14.7.2020. Saatavilla: <https://www.hameenlinnankaupunkiutiset.fi/paikalliset/4868779> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Vahter, Tauno (2020) Kilu ja tähendusrikka vaikimise ohud. *Sirp* 18.9.2020. Saatavilla: <https://sirp.ee/s1-artiklid/film/kilu-ja-tahendusrikka-vaikimise-ohud/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Viilup, Kaspar (2020) Lauri Randla filmist "Hüvasti, NSVL": olen kasutanud seal oma perekonna ajalugu. *ERR.ee* 16.11.2020. Saatavilla: <https://kultuur.err.ee/1159736/lauri-randla-filmist-huvasti-nsvl-olen-kasutanud-seal-oma-perekonna-ajalugu> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Vilkman, Sanna (2020) Näkemiin Neuvostoliitto on ihasuttava uutuuselokuva – kukaan ei vain tiedä, missä ja koska sen voi nähdä. *Yle* 1.4.2020. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11281550> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Virtanen, Leena (2020) Inkerinsuomalainen ohjaaja muistelee neuvostoajoja komedian keinoin, mutta lopputulos on kömpelö. *Helsingin Sanomat* 9.7.2020.

Vissak, Leo (2020) Joonistused tolmus. *Filmileht* 27.11.2020. Saatavilla: <https://filmileht.ee/joonistused-tolmus-huvasti-nsvl/> (linkki tarkistettu 3.1.2024).

Zöbin, Janno (2020) Film "Hüvasti, NSVL" uurib Lauri Randla lapsepõlve Annelinnas. *Postimees: Tartu Postimees* 27.11.2020.

Kirjallisuus

Bond, Lucy & Rapson, Jessica (toim.) (2014) *The Transcultural Turn: Interrogating Memory Between and Beyond Borders*. Berliini: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110337617>.

Brunow, Dagmar (2015) *Remediating Transcultural Memory: Documentary Filmmaking as Archival Intervention*. Berliini: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110436372>.

Cento Bull, Anna & Hansen, Hans Lauge (2016) On Agonistic Memory. *Memory Studies* 9(4), 390–404. <https://doi.org/10.1177/1750698015615935>.

Crownshaw, Rick (2013) *Transcultural Memory*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315540573>.

Davydova, Olga & Heikkinen, Kaija (2004) Produced Finnishness in the Context of Remigration. Teoksessa Vesa Puuronen, Antti Häkkinen, Anu Pylkkänen, Tom Sandlund & Reetta Toivanen (toim.) *New Challenges for the Welfare Society*. Joensuu: University of Joensuu, 176–192.

De Cesari, Chiara & Rigney, Ann (2014) Introduction. Teoksessa Chiara De Cesari & Ann Rigney (toim.) *Transnational Memory: Circulation, Articulation, Scales*. Berliini: De Gruyter, 1–25. <https://doi.org/10.1515/9783110359107.1>.

Enns, Anthony (2007) The Politics of Ostalgic: Post-Socialist Nostalgia in Recent German Film. *Screen* 48(4), 475–491. <https://doi.org/10.1093/screen/hjm049>.

Erl, Astrid (2008) Literature, Film, and the Mediality of Cultural Memory. Teoksessa Astrid Erl & Ansgar Nünning (toim.) *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Reader*. Berliini: De Gruyter, 389–398. <https://doi.org/10.1515/9783110207262.6.389>.

Erl, Astrid (2012) War, Film and Collective Memory: Plurimedial Constellations. *Journal of Scandinavian Cinema* 2(3), 231–235. https://doi.org/10.1386/jasca.2.3.231_1.

Erl, Astrid & Rigney, Ann (toim.) (2009) *Mediation, Remediation, and the Dynamics of Cultural Memory*. Berliini: DeGruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110217384>.

Erl, Astrid & Rigney, Ann (toim.) (2018) Special Issue: Cultural Memory Studies after the Transnational Turn. *Memory Studies* 11(3).

Frey, Mattias (2013) *Postwall German Cinema: History, Film History, and Cinephilia*. New York: Berghahn. <https://doi.org/10.1515/9780857459480>.

Flink, Toivo (2010) *Kotiin karkotettavaksi: Inkeriläisen siirtoväen palautukset Suomesta Neuvostoliittoon vuosina 1944–1955*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Grainge, Paul (toim.) (2003) *Memory and Popular Film*. Manchester: Manchester University Press.

Heikkinen, Kaija (2003) Nationalistinen karelianismi paluumuuttajien kiusana. Teoksessa Raisa Simola & Kaija Heikkinen (toim.) *Monenkirjava rasismi*. Joensuu: Joensuu University Press, 158–174.

Hietala, Veijo (2012) Elokuvakritiikin muuttuvat muodot. Teoksessa Martta Heikkilä (toim.) *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus, 142–177.

Hodgin, Nick (2004) Berlin is in Germany and Good Bye Lenin! Taking Leave of the GDR? *Debate: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe* 12(1), 25–45. <https://doi.org/10.1080/0965156042000230106>.

Holmila, Antero (2012) Varieties of Silence: Collective Memory of the Holocaust in Finland. Teoksessa Tiina Kinnunen & Ville Kivimäki (toim.) *Finland in World War II*. Leiden: Brill, 519–560. https://doi.org/10.1163/9789004214330_014.

Häikiö, Kristiina (2022) *Paluumatkan mutkat: Inkeriläisten paluumuuton alkaminen ja laajeneminen Neuvostoliiton hajoamisen aikaan*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hämäläinen, Unto (2019) Stalinin vainoissa kuoli yhtä paljon suomalaisia kuin talvisodassa – Valtiojohto, teettäkää selvitys heidän kohtalostaan. *Helsingin Sanomat* 31.8.2019.

Jõesalu, Kirsti (2017) *Dynamics and Tensions of Remembrance in Post-Soviet Estonia: Late Socialism in the Making*. Tartto: University of Tartu.

Kaisalmi, Ahti (2018) "Neuvostoliitosta suuntautuvasta paluumuutosta ei tarvitse mitään etukäteiselvityksiä" – inkeriläisten paluumuuton käynnistymisen motiivit ja toteutus ulkoasiainministeriössä vuosina 1990–1991. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto.

Kapczynski, Jennifer M. (2007) Negotiating Nostalgia: The GDR Past in Berlin Is in Germany and Good Bye, Lenin! *Germanic Review* 82(1), 78–100. <https://doi.org/10.3200/GERR.82.1.78-100>.

Kekki, Minna-Kerttu (2022) *Lempi Lempisen matka Suomenlahden ympäri*. Tampere: Vastapaino.

Koivunen, Anu (2016) Affective Historiography: Archival Aesthetics and the Temporalities of Televisual Nation-Building. *International Journal of Communication* 10, 5270–5283.

Kõresaar, Ene (2008) Nostalgia ja selle puudumine eestlaste mälu kultuuris: elulooourija vaa-tepunct. *Keel ja Kirjandus* 10, 760–771.

Kähäri, Outi; Turjanmaa, Elina & Leinonen, Johanna (2023) *Vaalimista, vaikenemista ja vastustusta: Inkeriläisten perhehistoriat jälkeläisten muistelemana*. Oulu: Oulun yliopisto.

Laanes, Eneken (2021) Born Translated Memories: Transcultural Memorial Forms, Domestication and Foreignization. *Memory Studies* 14(1), 41–57. <https://doi.org/10.1177/1750698020976459>.

Landsberg, Alison (2004) *Prosthetic Memory: The Transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture*. New York: Columbia University Press.

Lehtisalo, Anneli (2009) Kuka kritiikkiä kaipaa? Tarkastelun kohteena journalistinen elokuva- ja televisiokritiikki. *Lähikuva* 22(4), 3–10. <https://doi.org/10.23994/lk.121052>.

Levy, Daniel & Sznajder, Natan (2002) Memory Unbound: The Holocaust and the Formation of Cosmopolitan Memory. *European Journal of Social Theory* 5(1), 87–106. <https://doi.org/10.1177/1368431002005001002>.

Lotman, Elen (2021) *Experimental Heuristics in Fiction Film Cinematography*. Tallinna: Tallinn University.

Maasilta, Mari (2009) Senegalilainen Karmen kotona ja maailmalla: Elokuva-arvostelut kansallisen ja kulttuurisen identiteetin rakentajina. *Lähikuva* 22(4), 26–37. <https://doi.org/10.23994/lk.121054>.

Mainio, Aleks (2021) Kansallisarkiston hanke tutkii suomalaisten kohtaloita Venäjällä. *Historiallinen Aikakauskirja* 119(2), 266–267.

Nevalainen, Pekka (1990) *Inkeriläinen siirtoväki Suomessa 1940-luvulla*. Helsinki: Otava.

Nevalainen, Pekka (1991) Inkerinmaan ja inkeriläisten vaiheet 1900-luvulla. Teoksessa Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo (toim.) *Inkeri: Historia, kansa, kulttuuri*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 234–299.

Nugin, Raili (2021) Rejecting, Re-Shaping, Rearranging: Ways of Negotiating the Past in Family Narratives. *Memory Studies* 14(2), 197–213. <https://doi.org/10.1177/1750698019829865>.

Pajala, Mari (2012) Televisio kulttuurisen muistin mediana: Miten itsenäisyyspäivä alkoi merkitä sotamuistelua? Teoksessa Erkkä Railo & Paavo Oinonen (toim.) *Media historiassa*. Turku: Turun historiallinen yhdistys, 127–150.

Pakkanen, Lea (2019) Mummoni, Siperiaan karkotettu. *Helsingin Sanomat* 20.1.2019.

Pakkanen, Lea; Rautajoki, Reijo & Valo, Johannes (2020) Inkerinsuomalaiset on pidettävä mukana Stalinin suomalaisuhreja koskevassa tutkimuksessa. *Helsingin Sanomat* 4.12.2020.

Potinkara, Nika (2023) Constructing Ethnic and National Belonging: Ingrian Finnishness in a Museum Exhibition. *Journal of Finnish Studies* 26(1), 78–110. <https://doi.org/10.5406/28315081.26.1.04>.

Prager, Brad (2010) Passing Time since the Wende: Recent German Film on Unification. *German Politics & Society* 28(1), 95–110. <https://doi.org/10.3167/gps.2010.280106>.

Ptáček, Luboš (2018) Ostalgia in Czech Films about Normalisation Created Post-1989. *Humanities* 7(4), 1–11. <https://doi.org/10.3390/h7040118>.

- Raudalainen, Taisto (2014) *Oma maa ubina äitsen: ingerisoomlased 20. sajandil*. Tallinna: Argo.
- Rautajoki, Reijo (2022) *Inkeriläinen äitini: Pelontäyttämä elämä*. Helsinki: Into.
- Reifová, Irena (2018) The Pleasure of Continuity: Re-reading Post-socialist Nostalgia. *International Journal of Cultural Studies* 21(6), 587–602. <https://doi.org/10.1177/1367877917741693>.
- Reinvelt, Riina (2002) *Ingeri elud ja lood: kultuurianalüütiline eluloouurimus*. Tartto: Tartu Ülikooli etnoloogia osakond.
- Reuter, Anni (2023) *Inkerinsuomalaisten karkotus, hajaannus ja vastarinta Stalinin ajan Neuvostoliitossa aikalaiskirjeiden ja muistitiedon valossa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Rigney, Ann (2005) Plenitude, Scarcity and the Circulation of Cultural Memory. *Journal of European Studies* 35(1), 11–28. <https://doi.org/10.1177/0047244105051158>.
- Rosenstone, Robert A. (2018) *History on Film/Film on History*. Lontoo & New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315833019>.
- Rothberg, Michael (2009) *Multidirectional Memory: Remembering the Holocaust in the Age of Decolonization*. Palo Alto: Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9780804783330>.
- Savolainen, Ulla (2021) Affordances of Memorability: Finnish Reception of the Oppression of Ingrian Finns in the Soviet Union. *Memory Studies* 14(4), 909–925. <https://doi.org/10.1177/17506980211024329>.
- Savolainen, Ulla (2022) Muistin ideologiat, välineet ja puitteet: Inkerinsuomalaiset menneisyydet ja muistitieto museonäyttelyssä. Teoksessa Ulla Savolainen & Riikka Taavetti (toim.) *Muistitietotutkimuksen paikka: Teoriat, käytännöt ja muutokset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 186–217. <https://doi.org/10.1515/9780804783330>.
- Savolainen, Ulla (2023) Mnemonic Affordances of Family Photographs: Assembling Memorability of Displacement and Soviet Repression. Teoksessa Samira Saramo & Ulla Savolainen (toim.) *Legacies Of Soviet Repression and Displacement: The Multiple and Mobile Lives of Memories*. Lontoo: Routledge, 57–74. <https://doi.org/10.4324/9781003305569>.
- Savolainen, Ulla & Potinkara, Nika (2021) Memory, Heritage, and Tradition in the Museum Exhibition *Ingrians – The Forgotten Finns*. *Ethnologia Europaea* 51(2), 72–95. <https://doi.org/10.16995/ee.3060>.
- Schultz, Anatoli & Flink, Toivo (2013) *Ikuinen kulkuri: Eesti ingerisoomlaste seltside ajalookogumik*. Tartto: Tartu Ingerisoomlaste Selts.
- Sindbæk Andersen, Tea & Törnquist-Plewa, Barbara (toim.) (2017) *The Twentieth Century in European Memory: Transcultural Mediation and Reception*. Leiden: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004352353>.
- Survo, Arno (2001) *Magian kieli: Neuvosto-Inkeri symbolisena periferiana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sturken, Marita (1997) *Tangled Memories: The Vietnam War, the AIDS Epidemic, and the Politics of Remembering*. Berkeley: University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520918122>.
- Subotić, Jelena (2019) *Yellow Star, Red Star: Holocaust Remembrance after Communism*. Ithaca: Cornell University Press. <https://doi.org/10.7591/cornell/9781501742408.001.0001>.
- Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (2021) *Muistot talteen, arkistot haltuun*. Saatavilla: <https://inkerilaiset.finlit.fi/käyttöohjeet-ja-tausta/muistot-talteen-arkistot-haltuun-0> (linkki tarkistettu 3.1.2024).
- Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (2022) *Stalinin vainojen muistot -hanke (2021–2022)*. Saatavilla: <https://www.finlit.fi/sks/yhteistyohankkeet/stalinin-vainojen-muistot-hanke-2021-2022> (linkki tarkistettu 3.1.2024).
- Taavetti, Riikka (2022) "Se ei riipu hallintomallista"? Neuvosto-Viro suomalaisessa populaarikulttuurissa 1980-luvulta 2020-luvulle. Teoksessa Anna Helle ja Pia Koivunen (toim.) *Neuvostoliitto muistoissa ja mielikuvissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 249–267. <https://doi.org/10.21435/skst.1480>.
- Törnquist-Plewa, Barbara; Sindbæk Andersen, Tea & Erll, Astrid (2017) Introduction: On Transcultural Memory and Reception. Teoksessa Tea Sindbæk Andersen & Barbara Törnquist-Plewa (toim.) *The Twentieth Century in European Memory: Transcultural Mediation and Reception*. Leiden: Brill, 1–23. https://doi.org/10.1163/9789004352353_002.
- van Dijck, José (2007) *Mediated Memories in the Digital Age*. Stanford: Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9780804779517>.

Zolkos, Magdalena (2017) Justice, the Confessional, and the Violin: Objects and Object-Mediated Relations of Loss in Jaume Cabré's Confessions. Teoksessa Chris Andrews & Matt McGuire (toim.) *Post Conflict Literature: Human Rights, Peace and Justice*. Lontoo: Routledge, 213–226.

Zombory, Máté (2017) The Birth of the Memory of Communism: Memorial Museums in Europe. *Nationalities Papers* 45(6), 1028–1046. <https://doi.org/10.1080/00905992.2017.1339680>.